

Maart 2007

Nummer 2

Klankbord

Nieuwsbrief voor antieke en middeleeuwse muziek

Rubrieken:

Van de redactie	1
Nieuws van het onderzoeksveld	2
Recent verschenen boeken	3
Nieuwe CD's	4
Congressen & symposia	5
Tentoonstellingen	6
Colofon	6

Van de redactie

Voor u ziet u alweer de tweede editie van Klankbord. Terugblikkend kan worden geconstateerd dat de eerste editie zeer positieve reacties heeft opgeleverd. Als redactie zijn we daar natuurlijk erg blij mee. Bovendien zijn we aangenaam verrast door de belangstelling die er ook in het buitenland voor Klankbord blijkt te bestaan. Kennelijk is de behoefte aan informatie over antieke en middeleeuwse muziek grensoverschrijdend.

Ook voor deze editie is er weer volop nieuws voorhanden. Een van de belangrijkste actuele nieuwsfeiten is de aankoop van het Gruuthusehandschrift door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Dit veertiende-eeuwse handschrift, genoemd naar de verzamelaar Lodewijk Gruuthuse, bevat gedichten, liederen en gebeden. Veel van die liederen zijn alleen uit dit manuscript bekend, zoals het bekende middeleeuwse Egidiuslied. Sinds 2002 wordt er door een team van specialisten gewerkt aan een integrale, kritische editie van de teksten en melodieën uit het Gruuthusehandschrift (zie p. 2: Nieuws van het onderzoeksveld). Toch roept de aankoop gemengde reacties op. De verkoop van een middeleeuws handschrift heeft vaak iets dramatisch. Veel Nederlanders zijn ongetwijfeld blij met de aankoop, maar het zijn vooral de Belgen die betreuren dat "belangrijk Vlaams erfgoed" over de landsgrenzen is gegaan – ongeacht het feit dat de Lage Landen destijds één waren. De verkoop aan "het buitenland" was voor menigeen dan ook even slikken, hoewel de openbaarheid van het handschrift onmiskenbaar is toegenomen (www.kb.nl/galerie/gruuthuse/index.html). Een soortgelijk probleem doet zich voor bij de Badische Landesbibliothek in Karlsruhe. Ook daar bestaat het plan om middeleeuwse handschriften uit hun culturele context te halen en uit financiële overwegingen desnoods aan het buitenland te verkopen. Hoewel in Karlsruhe alles juridisch en politiek veel ingewikkelder ligt dan in Brugge, blijft het probleem hetzelfde: wat is belangrijker, de culturele context of geld? 'Gruuthuse' is nu in Den Haag terechtgekomen; de discussie rond de Karlsruher handschriften duurt voort (www.blb-karlsruhe.de).

De redactie,

Ulrike Hascher-Burger
Martin van Schaik

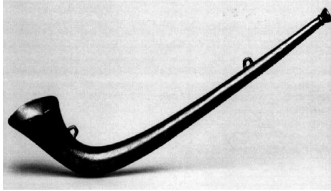

Dr. Ulrike Hascher-Burger. Musicoloog. Gespecialiseerd in muziekpaleografie en het onderzoek naar bronnen van geestelijke muziek in de Middeleeuwen.

Dr. Martin van Schaik. Musicoloog. Gespecialiseerd in muziekarcheologie en instrumentenkunde van de Oudheid en Middeleeuwen.

Nieuws van het onderzoeksveld

Bronzen hoorn
gevonden te Driel (bij Arnhem)
Datering 13^e -15^e eeuw

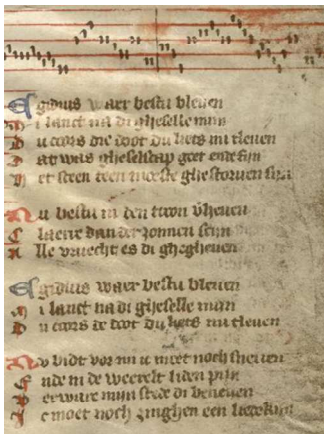
CONTEXTONDERZOEK IN DE SCHIJNWERPERS

Herfst 2006 verscheen deel vijf van *Studien zur Musikarchäologie* in de serie „Orient-Archäologie“ (zie ook p. 3). De omvangrijke band bevat 32 bijdragen van het Symposium van de International Study Group on Music Archaeology, dat in september 2004 plaatsvond in het voormalige klooster Michaelstein in Duitsland. Met het thema “Music Archaeology in Contexts” wordt een fundamentele problematiek aangesneden binnen de muziekarcheologie. Iedere archeologische vondst bevindt zich immers in een bepaalde context die nauwkeurig waargenomen en beschreven dient te worden. Het ontbreken van

kennis over die context – iets dat in het verleden nogal eens is veroorzaakt door desinteresse of onwetenschap van verzamelaars – zorgt er helaas voor dat oorspronkelijke verbanden en betekenissen alleen nog door middel van reconstructie, cultuurvergelijking, ethnografische analogieën en historisch onderzoek kunnen worden achterhaald. Bij muziekarcheologische vondsten komt daar dan nog de klankcomponent bij. Contextonderzoek is daarom cruciaal voor de interpretatie van het object. Het is verheugend dat onderzoek op dit terrein tot tal van nieuwe inzichten heeft geleid die in deze studie bijeen zijn gebracht. Dit geldt ook voor de Ne-

derlandse onderzoeksbijdrage van Annemies Tamboer en Vincent van Vilsteren. In het artikel “Celtic Bugle, Roman *lituus*, or Medieval Ban Horn?”, tonen zij aan dat metalen hoorns en trompetten die in het verleden niet juist werden gedateerd om die reden in een foutieve culturele context zijn geplaatst. Uit schriftelijke bronnen en de iconografie blijkt echter dat het niet om een Romeins of Keltisch blaasinstrument gaat, maar om een middeleeuwse bronzen hoorn die een functie vervulde binnen de context van de toenmalige rechtspraak.

Informatie:
www.musicarchaeology.org

Egidiuslied met
“streepjesnotatie”
Gruuthusehandschrift
Ca. 1400

KRITISCHE EDITIE VAN HET GRUUTHUSEHANDSCHRIFT

Het Gruuthusehandschrift (sinds kort in Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, hs. 79 K 10; zie ook p. 1), ontstond rond 1400 en behoort tot de meest bekende bronnen met Middelnederlandse berijmde literatuur in de Lage Landen. De codex bestaat uit drie gedeeltes, namelijk berijmde gebeden, een liedboek, en een verzameling gedichten meestal van didactische en moralistisch-religieuze aard. Het liedboek bevat 146

afzonderlijke liederen, bijna allemaal voorzien van muzieknotatie. De editie van het liedboek door K. Heerma uit 1966 werd heel controversieel beoordeeld om zijn weliswaar uitvoerige maar grotendeels speculatieve inleiding en de onverantwoorde reconstructies van de melodieën van de hand van C. Lindenburg. Er bestond daarom dringend behoefte aan een nieuwe kritische editie van het hele handschrift. Sinds 2002 wordt er door dr. Herman Brinkman en dr. Ike de Loos aan het Constantijn Huygens Insti-

tuit in Den Haag gewerkt aan een integrale, kritische editie van de teksten en de melodieën van het handschrift. De uitvoerders van het project richten hun aandacht daarbij niet alleen op de teksten, maar ook op musicologische en literair-historische aspecten. Het project moet in 2008 zijn voltooid. De nieuwe editie zal verschijnen in de reeks “Middeleeuwse Verzamelhandschriften uit de Nederlanden”.

Informatie:
www.huygensinstituut.knaw.nl

Recent verschenen boeken

BERNHARD, Michael, *Die Thomas von Aquin zugeschriebenen Musiktraktate*. München 2006, 165 pp. (Veröffentlichungen der Musikhistorischen Kommission der Bayerischen Akademie der Wissenschaften 18.) ISBN 3-7696-0961-1 / 978-3 7696-0961-5. € 19,50.

CALLAHAN, Christopher & Samuel N. ROSENBERG (eds.), *Les chansons de Colin Muset. Textes et mélodies*, Parijs 2005, 256 pp. (Classiques français du Moyen Âge 149.) ISBN 2-7453-1194-8. € 17,50.

CULLIN, Olivier, *L'image musique*, Parijs 2006, 155 pp. ISBN 2-231-63073-9. € 30.

CZERNIN, Martin, *Das Brevarium Monasticum Codex 290 (183) der Oö. Landesbibliothek in Linz*. Tutzing 2006, 498 pp. (Musica Mediaevalis Europae Occidentalis 7.) ISBN 3-7952-1077-1. € 66.

GILLINGHAM, Brian, *Music in the Cluniac ecclesia: A pilot project*. Ottawa 2006, 330 pp. (Musicological Studies 83.) ISBN 1-8969-2673-8. \$ 96.

GRIER, James, *The Musical World of a Medieval Monk: Adémar de Chabannes in Eleventh-Century Aquitaine*. Cambridge 2006. ISBN 978-05218-5628-7. £ 55.

HAAS, Max, *Musikalisches Denken im Mittelalter. Eine Einführung*. Bern [etc.] 2005, 687 pp. ISBN 978-3-03910-476-5. SFR 117.00/ € 75,40.

HICKMANN, Ellen, Arnd Adje BOTH & Ricardo EICHMANN (eds.), *Studien zur Musikarchäologie V: Musikarchäologie im Kontext. Archäologische Befunde, historische Zusammenhänge, soziokulturelle Beziehungen*. Vorträge des 4. Symposiums der Internationalen Studiengruppe Musikarchäologie im Kloster Michaelstein, 19.-26. September 2004. Rahden/Westf. 2006, 493 pp., 311 afb. + CD. (Orient-Archäologie 20.) ISBN: 3-89646-650-X. € 89,80.

HILTON, Suzanne M., *A Cluniac Office of the Dead*. M.A., University of Maryland, College Park, Ann Arbor 2005, 175 pp. ISBN 0-542-47594-4. \$74.

KOLLTVEIT, Gjermund, *Jew's Harps in European Archaeology*. (British Archaeological Reports S-1500.) Oxford 2006. ISBN 1-84171-931-5. £37.

Lexicon Musicum Latinum Medii Aevi. Wörterbuch der lateinischen Musikterminologie des Mittelalters bis zum Ausgang des 15. Jahrhunderts. Bd. I: A-D, 1. Faszikel: Quellenverzeichnis (2. erweiterte Auflage). Hrsg. von Michael BERNHARD. Mün-

chen 2006. CXL S. (Bayerische Akademie der Wissenschaften. Musikhistorische Kommission.)

Lexicon Musicum Latinum Medii Aevi. Wörterbuch der lateinischen Musikterminologie des Mittelalters bis zum Ausgang des 15. Jahrhunderts. Bd. I: A-D, 8. Faszikel: dictio – dux. Hrsg. von Michael BERNHARD. München 2006. XVI, Sp. 961-1110. (Bayerische Akademie der Wissenschaften. Musikhistorische Kommission.)

LOMER, Beverly R., *Music, Rhetoric and the Creation of Feminist Consciousness in the Marian Songs of Hildegard of Bingen (1098-1179)*. PhD. diss., Florida Atlantic University, Ann Arbor 2006, 365 pp. ISBN 0-542-56303-7. \$ 74

MAITRE, Claire, *Graduel de l'abbaye royale de Saint-Denis, début XIe siècle: Paris, Bibliothèque Mazarine, ms. 384*. Reproduction en fac-similé. Parijs [etc.] 2005 (Manuscrits notés 3.) ISBN 978-2-7427-5518-9. € 30.

MANNAERTS, Pieter (red.), *Cantus Tungrensis: Inventaris van het middel-eeuws muzikaal erfgoed uit Tongeren en omgeving*. Leuven 2006, 156 pp. (Resonant Cahiers.) ISBN 90-6853-162-X. € 10.

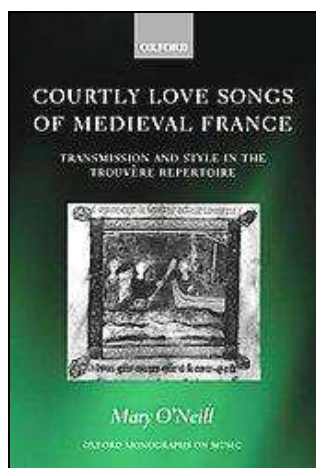
MAUREY, Joseph, *Music and Ceremony in Saint-*

Musikarchäologie im Kontext. (Studien zur Musikarchäologie V = Orient-Archäologie 20)

Olivier Cullin: L'image musique

Mary O'Neill:
Courtly Love Songs of
Medieval France

Martin of Tours, 1205-1500. PhD. diss., The University of Chicago, Ann Arbor 2005, 492 pp. ISBN 0-54240543-1. \$ 50.

McKINNON, James, *Musique, chant et psalmodie: Les textes de l'Antiquité chrétienne.* Turnhout 2006, 287 pp. (Mysteria 3.) ISBN 978-2-503-51845-9. € 50.

MEYER, Christian, *Catalogue des manuscrits notés du Moyen Âge conservés dans les bibliothèques publiques de France I: Collections d'Alsace, de Franche-Comté et de Lorraine I: Colmar, Bibliothèque municipale.* Turnhout 2006, 176 pp. (CMN 1.)

ISBN 978-2-503-52379-8. € 70.

O'NEILL, Mary, *Courtly love songs of medieval France: Transmission and style in the trouvère repertoire.* Oxford 2006, 226 pp. (Oxford monographs on music.) ISBN 978-0-19-816547-7. £ 58 / \$ 99.

SCARRE, Chris & Greame LAWSON, *Archaeoacoustics.* Cambridge 2006, 126 pp., 63 afb. ISBN 1-9029-37-35-X. £ 25 / US \$ 50.

SCHNEIDER, Herbert (ed.), *Mittelalter und Mittelalterrezeption.* Festschrift für Wolf Frobenius. Hildesheim 2005, 440 pp., 35 afb. (Musikwissenschaftliche Publikationen 24.) ISBN 3-487128-80-2. € 78.

SCOTTI, Alba, *Transalpine Hintergründe der liturgischen Musikpraxis im mittelalterlichen Patriachat Aquileia: Untersuchungen zu den Responsoriotropen.* Hildesheim 2006, 381 pp. (Studien zur Musikwissenschaft 41.) ISBN 978-3-487-13258-7. € 50.

SEWARD, Elizabeth, *Unity Through Diversity: The Educational Model of the Seven Liberal Arts in the Twelfth Century (Martianus Capella, Hugh of Saint-Victor, John of Salisbury, Bishop of Chartres, Boethius).* PhD. diss., The Claremont Graduate University, Ann Arbor 2005, 187 pp. ISBN 0-542-13295-8. \$ 50.

Nieuwe CD's

Melpomen:
Altgriechische Musik

Chansons de Troubadours et Danses de Jongleurs. Ensemble Millenarium. Ricercar RIC 243 (2005). € 10.

Felix Femina: 13th-Century Scottish Polyphony from St. Andrew's Music Book. Ensemble Canty. Gaudeamus CD GAU 360 (2007). £ 14.

Flour de Beaulté: Late Medieval Songs from Cyprus. Ensemble La Morra. Ramée/Codaex RAM 0602 (2006).

In adventu Domini. Vokalmusik zu Advent und Weihnacht von Gregorianik bis Gospel, von Dufay bis Mauersberger.

Ensemble Amarcord. Edition Apollon RKap 10101 (Opname uit 10/1997 07/1998; Re-release Edition Raumklang RK 2006). € 17,50.

J'ai désirs. Musique française des XIIIe et XIVe siècles. Ensemble De Caelis. Studio SM D 3051 (2006).

Le Chant des Templiers: Manuscrit du Saint Sépulcre de Jérusalem XIe siècle. Ensemble Organum o.l.v. Marcel Pérès. Ambroisie AM 9997 (2006). € 22,50.

Melpomen: Altgriechische Musik zu einem athenischen Symposium um 450 v. Chr. O.l.v. Conrad Stein-

mann (Schola Cantorum Basiliensis). Harmonia Mundi HMC 905263 (2005). € 14,50.

Melodious Melancholye. The Sweet Sounds of Medieval England. Ensemble Belladonna. Edition Raumklang RK 2003 (2006). € 17,50.

Paris experts Paris. École de Notre Dame 1170-1240. Ensemble Diabolus in Musica. AMG Alpha 102 (2006). € 20.

Salutare. Improvisationen über liturgische Musik des Mittelalters. Ensemble Nu:n. Edition Raumklang RK 2407 (2006). € 17,50.

Congressen & symposia

18th INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL SOCIETY CONGRESS 2007. Zürich, 10-15 juli.

Dit IMS-congres staat in het teken van het thema "Transitions" en heeft een omvangrijk programma

over uiteenlopende aspecten van middeleeuwse muziek, verdeeld over verschillende symposia zoals: "Passagen ins spätmittelalterliche Reich: die Rezeption eines internationalen Liedrepertoires im deutschen Sprachbereich um 1400"; "Transition and

Transformation in the Medieval Office"; "Transitions in Neumatic Notations"; "Ser o no ser: Life and Death in Iberian Musical Culture", en "The Old Russian Chants on the Boundaries of Ages".

Informatie: www.musik.unizh.ch/static/ims2007

MEDIEVAL AND RENAISSANCE MUSIC CONFERENCE 2007. Wenen, 3-7 augustus.

Deze jaarlijkse internationale conferentie over muziek uit de Middel-

eeuwen en Renaissance wordt ditmaal georganiseerd door het Institut für Musikwissenschaft van de Universität Wien.

De conferentie biedt een veelzijdig aanbod van thema's uit de periode van

de 9e tot de 16e eeuw en is speciaal bedoeld om ook jonge onderzoekers een presentatieplatform te bieden.

Informatie: www.univie.ac.at/musikwissenschaft

HANDSCHRIFTEN DES KLOSTERS MEDINGEN. Medingen (bij Hamburg) 3-10 oktober 2007.

Een interdisciplinair symposium over de hand-

schriften uit het klooster Medingen. Voor een deel zijn dit kleine devotieboekjes met neumennotatie uit de late 15e eeuw, die nu verspreid liggen over Europa (zie ook p. 6:

Tentoonstellingen). Informatie: dr. Hans-Walter Stork, Handschriftenabteilung van de Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg. stork@sub.uni-hamburg.de

MUSIC, BODY, AND STAGE: THE ICONOGRAPHY OF MUSIC THEATER AND OPERA. New York, 11-14 maart 2008.

Deze breed opgezette conferentie wordt geor-

ganiseerd door het Research Center for Music Iconography i.s.m. Rldim en zal plaatsvinden in het Graduate Center van de City University te New York.

Tijdens de conferentie zal onder meer aandacht

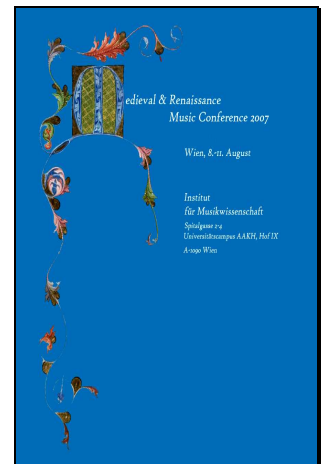
worden besteed aan het thema "Religious theater from medieval drama to modern ceremonies". Aanmelden kan tot 1 oktober 2007. Informatie: dr. Zdravko Blazekovic. <http://web.gc.cuny.edu/rcmi/>

10th ICE. Rhodos, 22-29 mei 2008

In mei 2008 vindt in het *Rodos Palace Hotel & Convention Center*, op het gelijknamige Griekse eiland, het 10e Internationale congres van Egyptologen plaats.

Het congres zal vooral zijn gefocust op socio-culturele aspecten in een interdisciplinair verband. De themagebieden "Egypt - Greece in Antiquity: ethnicity, cross-cultural interactions and adaptations" en "Archaeology and History of Art" bieden opnieuw volop

aanknopingspunten voor muziekarcheologische en muziekiconografische benaderingen met betrekking tot de westerse muziekgeschiedenis. Aanmelden tot 1 september 2007. Informatie: dr. Panagiotis Kousoulis. kousoulis@rhodes.aegean.gr

MedRen Conference 2007

Colofon

Redactie Klankbord

Dr. Ulrike Hascher-Burger
Sonderholm 67
2133 JB Hoofddorp
Tel. 023-5622473

Dr. Martin van Schaik
Galapagos 2
3524 JX Utrecht
Tel. 030-2895774

E-MAIL:
klankbordnl@planet.nl

Bezoek ook eens onze
websites:

<http://home.planet.nl/~mjh.vanschaik>

www.musicadevota.nl

Tentoonstellingen

HANDSCHRIFTEN UIT HET VROUWENKLOOSTER MEDINGEN. Hamburg, 3 september-15 oktober 2007.

In de Staats- und Universitätsbibliothek te Hamburg vindt dit najaar een bijzondere tentoonstelling plaats. Er worden namelijk handschriften tentoongesteld uit het vrouwenklooster Medingen, ten zuiden van Hamburg. Dit is één van de zes "Lüneburger Frauenklöster" die werden gesticht als benedictinessen- en cistiënserinnenkloosters in de 11e tot 14e eeuw. In de 15e

eeuw werden ze vanuit Nederland 'hervormd' in de geest van de Moderne Devotie.

De handschriften uit dit klooster (kleine devotieboekjes uit de late 15e eeuw, deels met lijnloze diastematische neumatotatie), liggen verspreid over heel Europa en het is een buitenkans om een aantal van hen op één plek bijeen te kunnen zien.

Aanleiding tot de tentoonstelling is de vondst van vijf onbekende devotieboekjes met muziek in de Staats- und Universitätsbiblio-

thek, die waarschijnlijk eveneens uit het klooster Medingen afkomstig zijn. De tentoonstelling wordt georganiseerd door prof. dr. Henrike Lähnemann (Newcastle University) en dr. Hans-Walter Stork, (Handschriftenabteilung der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg)

Informatie:

stork@sub.uni-hamburg.de

Parallel aan de tentoonstelling vindt in het klooster Medingen een interdisciplinair symposium plaats over de Medinger handschriften (zie p. 5: Congressen & symposia).

Informatie over de nieuwsbrief

Klankbord is een gratis nieuwsbrief. Deze verschijnt tweemaal per jaar (maart en oktober) en komt tot stand in samenwerking met Musica Devota en de Nederlandse Werkgroep voor Muziekarcheologie (NWM).

AANMELDEN
Aanmelden voor *Klankbord* kan door een kort bericht te sturen naar het emailadres: klankbordnl@planet.nl

AANSPRAKELIJKHEID
Hoewel de informatie in deze nieuwsbrief met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, aanvaardt de redactie geen enkele aansprakelijk-

heid voor eventuele onjuistheden.

ACHTERLIGGENDE INFORMATIE
Voor achterliggende vragen over de in deze nieuwsbrief gepubliceerde gegevens of over muziek in de Oudheid en Middeleeuwen in het algemeen, kunt u rechtstreeks contact opnemen met de redactieleden. De adresgegevens staan vermeld in het Colofon.

TOEZENDEN VAN BERICHTEN
Wij stellen het op prijs als lezers berichten en tips over antieke en middeleeuwse muziek aan ons toezenden. Berichten ten behoeve van

plaatsing in *Klankbord* kunnen per email aan de redactie worden aangeboden tot een maand voor verschijnen, op het adres: klankbordnl@planet.nl
De redactie behoudt zich het recht voor om zonder opgave van reden toegezonden berichten niet te plaatsen, dan wel redactioneel aan te passen.

AFMELDEN
Mocht u niet (meer) zijn geïnteresseerd in *Klankbord*, stuur dan een kort bericht naar het bovenstaande emailadres. Uw gegevens worden dan per direct uit ons adressenbestand verwijderd.